

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Інститут інноваційної та післядипломної освіти

О.В. Долгов, Т.П. Хлівнюк

Методичні рекомендації

до написання курсових робіт з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» для студентів спеціальності «Соціальна робота»

Одеса, 2013р.

ББК 88.5р30я73
Д 64
УДК 316.6:378.018.1(075.8)

Підготовлено:

**доцент кафедри соціальної роботи, канд..політ.наук О.В. Долгов,
доцент кафедри соціальних теорій, канд.політ. наук Т.П. Хлівнюк**

Рецензенти:

Ласунова С.В., канд. психол. наук, доц.
Ростецька С.В., канд. політ. наук, доц.

**Затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи ІШО
Протокол №1 від 29.08.2013р.**

**Схвалено на засіданні Вченої ради ІШО
Протокол №2 від 15.11.2013р.**

Долгов О.В. **Методичні рекомендації** до написання курсових робіт з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» для студентів спеціальності «Соціальна робота» / О.В.Долгов, Т.П. Хлівнюк. - Одеса, 2013. - 39с.

Одеський національний
університет імені І.І. Мечникова,
Інститут інноваційної та
післядипломної освіти,
О.В.Долгов,Т.П.Хлівнюк,
2013

Методичні рекомендації

до написання курсових робіт з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» для студентів спеціальності «Соціальна робота»

Одеса, 2013р.

ЗМІСТ

Мета та завдання курсової роботи	5
Етапи виконання курсової роботи.	6
Вибір теми наукового дослідження	7
Складання попереднього плану курсової роботи	7
Вимоги до складу, обсягу і структури курсової роботи	8
Вказівки до виконання розділів курсової роботи	9
Основна частина роботи	
Рекомендації до написання вступу	10
Рекомендації до написання висновків	18
Правила оформлення списку використаних джерел і літератури, посилань на них	19
Правила оформлення додатків	22
Вимоги до оформлення курсової роботи	22
Рекомендації до захисту курсової роботи	26
Список використаної літератури	29
Додатки	

Мета та завдання курсової роботи

Методичні рекомендації призначені для надання допомоги студентам при плануванні та виконанні курсової роботи з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми». Вони містять перелік відповідних етапів написання курсової роботи, терміни її виконання, особливості звітності та захисту, а також додатки, які сприятимуть написанню відповідно вимог.

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певної навчальної дисципліни. Надані рекомендації надають загальні вимоги до написання курсових робіт.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Виконання курсової роботи передбачає вироблення навичок самостійної роботи з джерелами й науковою літературою, оволодіння методикою наукових досліджень, допомагає студентові систематизувати отримані теоретичні знання з вивченої дисципліни, перевірити якість цих знань. При написанні курсової роботи студент має виявити здатність самостійно осмислити проблему, творчо та критично її дослідити; вміння збирати, систематизувати і аналізувати різноманітні джерела та літературу; застосовувати отримані теоретичні знання при вирішенні практичних завдань; формулювати висновки з досліджуваної проблеми, пропозиції й рекомендації з предмета дослідження.

Тематика курсових робіт розробляється персонально викладачем і відповідає завданням навчальної дисципліни, а також тісно пов'язується з практичними потребами конкретного фаху. Захист курсових робіт

здійснюється згідно розподілу часу у Робочій навчальній програмі дисципліни.

Студенту надається право вибирати тему курсової роботи з відповідного переліку, або запропонувати свою тему, обґрунтувавши її розробку та погодивши з науковим керівником.

Етапи виконання курсової роботи

Наукове дослідження має специфіку, обумовлену цільовим призначенням, джерельною базою, методичним та інформаційним забезпеченням, обсягом та термінами виконання. Однак усі види наукових робіт мають спільні риси і містять універсальні для всіх робіт послідовні, але взаємопов'язані **етапи виконання дослідження**. При написанні курсової роботи з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми» студентам слід дотримуватися такої послідовності:

- 1) вибір теми наукового дослідження, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження;
- 2) складання попереднього плану курсової роботи;
- 3) пошук і накопичення необхідної наукової інформації з теми (бажано якнайповніше виявлення масиву літератури, яка у переважній більшості повинна бути за останні 3–5 років); складання бібліографії й робочої картотеки літератури, можливе використання інтернет ресурсів - офіційних сайтів;
- 4) вивчення, аналіз, систематизація і обробка зібраних матеріалів;
- 5) вибір методів дослідження, як інструментів здобуття фактичного матеріалу;
- 6) написання перших фрагментів, а потім – чорнового варіанту основної частини роботи;
- 7) написання вступу і висновків;
- 8) складання списку використаної літератури; оформлення додатків;

- 9) редагування та оформлення курсової роботи;
- 10) подання чорнового варіанту роботи викладачу;
- 11) усунення зауважень та доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій викладача;
- 12) чистове оформлення курсової роботи;
- 13) підготовка до захисту і захист наукового дослідження.

Вибір теми наукового дослідження

Першим і найважливішим етапом дослідження є вибір його проблеми і теми. Вдало і обґрунтовано обрана тема значною мірою визначає доцільність і результативність усього дослідження. Проте часто тема (проблема) дослідження уточнюється вже у процесі написання і може коригуватися.

Складання попереднього плану курсової роботи

Обравши тему наукового дослідження, студент за порадами викладача та виходячи з власних наукових інтересів, розробляє попередній план, який у ході пошуку буде вдосконалюватися та уточнюватися.

За весь період роботи може бути складено декілька планів дослідження. Часто останній, підсумковий план, втілений в остаточний текст роботи може значно відрізнятись від початкового робочого плану.

Вивчивши бібліографічні джерела за тематикою дослідження, оцінивши напрям і обсяги власних розробок, свої можливості і вподобання можна скласти реальний план. Якщо ідеї майбутньої роботи ще не сформувалися, можна скласти декілька варіантів плану, або скласти попередній робочий план, перелічивши через дефіс питання, які слід розкрити в рамках курсової роботи.

У плані слід уникати дуже загальних фраз і назв, але і не слід сильно «звужувати» план, адже питання, винесене в назву пункту плану, доведеться

потім розкривати. Неправильно називати пункти плану одним словом, так само як і не рекомендуються дуже довгі назви, що займають більше трьох рядків. План може допомогти скласти і керівник.

Вимоги до складу, обсягу і структури курсової роботи

Основними структурними складовими курсової роботи є:

- Зміст;
- Вступ;
- Розділи (як правило – від двох до трьох) основної частини з можливим поділом на підрозділи;
- Висновки;
- Список використаної літератури;
- Додатки (при необхідності).

Незважаючи на те, що якихось жорстких вимог до кількості розділів і підрозділів у роботі немає, тут потрібно керуватися здоровим глуздом. Робота не може складатися з одного розділу, а розділ – з одного підрозділу. Прийнято писати не менше двох розділів. У будь-якому випадку краще, якщо подальші пункти плану будуть певним чином логічно впливати з попередніх, а також будуть збалансовані між собою за обсягом (кількістю сторінок) (див. Додаток В).

Структура і зміст роботи, співвідношення її розділів визначаються обраною темою, її характером і масштабністю. Робота в цілому повинна бути підпорядкована розкриттю вибраної теми, основним завданням та проблемам.

Обсяг курсової роботи становить 30- 40 сторінок друкованого тексту.
Відповідно орієнтовний обсяг структурних частин **курсвої роботи**:

вступ – не повинен перевищувати 3-4 сторінок;

розділи – по 10–15 сторінок (якщо 2 розділи) (пункт в розділі має бути не менше 5 сторінок друкованого тексту);

висновки – від 3 до 5 сторінок.

Літературні джерела необхідно розміщувати в списку літератури в алфавітному порядку.

До обсягу основного тексту курсових робіт входить кількість сторінок від першої сторінки до останньої сторінки загального висновку наукової роботи.

Часто студенти запитують про кількість джерел та літератури до роботи. Мінімальний обсяг джерел визначається в залежності від специфіки теми, її хронологічних меж тощо. Зазвичай кількість джерел має нараховувати не менше 25 найменувань. Студент повинен використовувати якомога більшу кількість літературних джерел для більш повного дослідження обраної теми. *Умовно* вважається оптимально допустимим таке зіставлення: *на одну сторінку тексту має бути не менше одного джерела + 25% загального обсягу* дослідження. Звертаємо увагу, що в наукових роботах до списку використаної літератури вносяться ті позиції, на які було зроблено посилання у тексті роботи та які було опрацьовано, зробивши при цьому власні висновки.

Вказівки до виконання розділів курсової роботи

Основна частина роботи

Ця частина роботи за обсягом є найбільша. В ній розкриваються послідовно всі питання за планом, який може бути простим або складним. Досвід організації науково-пошукової роботи показує, що доцільніше працювати за складним планом. Треба врахувати: зміст розділів основної частини повинен відповідати темі дослідження, повністю її розкривати, але назва розділів не повинна дублювати назви теми курсової чи бакалаврської роботи.

Рукопис основної частини роботи виконується із дотриманням цілого ряду вимог. Починається вона назвою розділу роботи. Якщо план складний, то зазначається і назва підрозділу. Заголовки виконуються великими літерами і віддаляються на один інтервал від тексту. Розділ як і кожен з підрозділів закінчується коротким чітким висновком.

З'ясування питань досліджуваної проблеми повинно здійснюватися аргументовано з посиланнями на першоджерела та літературу.

Посилання на список використаної літератури слід вказувати після цитат, та в кінці взятого тексту з літературного джерела в квадратних дужках.

Основна частина роботи, може мати кілька розділів (найчастіше 2 або 3). Звичайно курсова робота складається з 2-х частин. Кожна з цих частин, залежно від матеріалу, може також поділятися на підрозділи.

Перший розділ містить теоретичний огляд сучасних вітчизняних та зарубіжних уявлень стосовно обраної проблеми, шляхи її подальшого розвитку.

Для встановлення сучасного стану розроблення обраної теми студент має скласти список літератури, з якого можна зробити висновок, що дана тема не розкрита, або розкрита лише частково. Огляд літератури демонструє ґрунтовне ознайомлення студента зі спеціальною літературою, його вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти суттєве, оцінювати зроблене іншими дослідниками. Слід пам'ятати, що оскільки курсова робота спрямована на розкриття вузької теми, то огляд праць роблять лише з питань обраної теми, а не за проблемою в цілому.

Структура першого розділу може бути така: від загальних проблем студент переходить до вузької проблеми, до конкретного питання, що і є темою курсової роботи.

На основі аналізу спеціальної літератури студент повинен окреслити теоретичні положення, які становлять методологічні, теоретичні та методичні засади дослідження. Слід обґрунтувати ті теоретичні положення, які підлягають захисту, охарактеризувати сутність, функції, структуру, стан

предмета дослідження; проаналізувати умови та чинники, які зумовлюють стан і тенденції зміни предмету дослідження і т.д.

Другий розділ. У другому розділі висвітлюються:

дослідження існуючих тенденцій вирішення проблеми, порушеної в курсовій роботі;

аналіз пріоритетних напрямків діяльності з подолання даної проблеми ; авторські пропозиції щодо подолання протиріч, що обумовлюють проблему дослідження;

методики оцінки ефективності роботи з подолання проблем , висунутих в курсовій роботі;

розробку матеріалів на допомогу фахівцям з соціальної роботи або їх клієнтам з проблеми курсової роботи.

Також можливо, що другий розділ буде містити опис проведеного емпіричного дослідження. Організація дослідження, підбір методик, обґрунтування їх застосування. Методи математичної статистики. Подання отриманих результатів та їх інтерпретація. Практичні рекомендації.

Курсова робота передбачає виконання студентом певного обсягу емпіричної роботи. Цей обсяг визначається кількістю досліджуваних, які були обстежені за допомогою методик, кількість використаних методик та ступенем їх трудомісткості, складністю обробки та аналізу даних. Все це треба враховувати студенту та науковому керівнику при плануванні емпіричного дослідження. Студент несе відповідальність за планування дослідження, адекватність підібраних методик цілям роботи, за організацію та проведення збору та обробки емпіричних даних, за достовірність отриманих результатів.

У другому розділі обґрунтовують вибір напрямку дослідження, наводять методи розв'язання задач і їх порівняльну оцінку, розробляють загальну методикау проведення дослідження. Обов'язково до початку дослідження формулюються його мета і завдання. Доцільно коротко описати методики, що будуть використовуватися в ході дослідження, з обов'язковими

посиланнями на дані щодо їх валідності та надійності. Також другий розділ повинен включати детальне висвітлення ходу дослідження, його етапи, умови проведення тестування. Необхідно описати *вибірку*, на якій проводять дослідження. Треба вказати середній вік, розподіл досліджуваних за статтю, за необхідності – соціальний статус, освіту, професійну зайнятість і т. ін. Необхідно навести дані про особливості досліджуваних, що зумовили їх відбір для дослідження (наприклад, спеціалізація, соціальний статус, соматичні захворювання і т. ін.).

Окремим підрозділом наводиться обґрунтування застосування методів математичної статистики, їх короткий огляд з посиланням на загальнодоступну літературу, в якій викладено їх основи.

Подання отриманих результатів та їх інтерпретація. Цей підрозділ присвячують вичерпному і повному викладу результатів власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить в розроблення проблеми. Студент повинен дати оцінку повноти розв'язання поставлених завдань, достовірності отриманих результатів. їх порівняння з аналогічними результатами, отриманими вітчизняними та зарубіжними авторами.

Практичні рекомендації.

На основі отриманих результатів студент розробляє практичні рекомендації щодо їх використання та можливого впровадження. Практичні розробки можуть мати вигляд психокорекційної чи профілактичної програми, або рекомендацій щодо специфіки роботи соціального працівника з тією чи іншою категорією клієнтів.

Висновки до підрозділів практичної частини становлять коротку суть дослідження, отримані результати з цифрами та фактами, пояснення практичної цінності результату.

Рекомендації до написання вступу

Вступ має бути чітким, лаконічним. Він є своєрідним показником роботи молодого науковця: він свідчить про методологічну і методичну підготовку, вміння довести правильність вибору теми дослідження, її актуальність, чіткість формулювання; тут виявляється, чи достатньо зібрано матеріалу, чи добре продуманий план роботи. Остаточне написання вступу студентом здійснює після завершення всієї роботи, коли у дослідника складеться повна картина всього того, що стосується змісту, літературної бази, глибини історіографічного висвітлення питань.

У вступі враховують такі пункти: *актуальність теми, об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження (методи лише перераховуються), наукову новизну роботи (вказується в тому випадку, якщо такі елементи є в роботі), практичну значущість дослідження, апробацію результатів дослідження, публікації за темою курсової роботи (якщо вони були опубліковані).*

Актуальність теми.

Актуальність теми дослідження – обов'язкова вимога до написання курсової роботи, тому вступ починається з обґрунтування актуальності обраної теми. Вміння обрати тему та оцінити її з точки зору своєчасності та соціальної значущості характеризує наукову зрілість та підготовку студента. Достатньо 1-2 сторінок для висвітлення сутності проблеми чи проблемної ситуації. В актуальності студент має визначити ступінь дослідження обраної теми в літературних джерелах, невисвітлені питання та довести необхідність такого дослідження на сучасному етапі.

В обґрунтуванні актуальності теми студент повинен, спираючись на аналіз останніх робіт в обраній галузі соціальної роботи, довести новизну та цінність свого дослідження. При цьому він має відповісти на питання: «В чому полягає проблемна ситуація?», «Що зробили в обраній галузі науковці?», «Які спільні риси в їх підходах та відмінності?», «В чому ви бачите подальшу розробку проблеми?». Отже, для обґрунтування

актуальності від студента вимагається глибоке та всестороннє вивчення літературних джерел, пов'язаних з темою курсової роботи.

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаними проблемами обґрунтовують актуальність та доцільність роботи в галузі цієї чи іншої наукової парадигми.

Наприклад.

Актуальність дослідження

Якщо переглянути основні завдання, вирішення яких є пріоритетним напрямом державної соціальної політики останніх років: дитяча безпритульність та бездоглядність, соціальне сирітство, дитяча та молодіжна злочинність, наркоманія, проституція, жорстоке поводження з дітьми тощо, то всі перераховані соціальні проблеми є наслідком недостатньої уваги держави до сім'ї, яка виховує дітей. Переважно виявлення і робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах, відбувається на етапі, коли сім'я потребує термінової реабілітації, а не попереджувальної (профілактичної) роботи.

Робота з профілактики сімейного неблагополуччя, формування відповідального батьківства, попередження виходу дитини із сім'ї має стати пріоритетним напрямком соціальної політики держави. Що, у свою чергу, потребує впровадження якісної та ефективної системи соціальної роботи з сім'ями, які виховують дітей і потребують соціальної підтримки, що враховує індивідуальні потреби та можливості кожної конкретної сім'ї. Формування такої системи передбачено Стратегією реформування системи надання соціальних послуг, затвердженою Кабінетом Міністрів України (розпорядження від 8 серпня 2012 р. № 556-р).

Функціонування сім'ї як соціального інституту, наслідки сімейного неблагополуччя є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Вивченню сім'ї як соціального інституту і малої групи присвячені роботи А.І. Антонова, М.С. Мацковського, В.М. Медкова, А.Г. Харчева та ін. Форми та методи соціальної роботи з сім'ями стали предметом дослідження

українських науковців: І.Д. Зверєвої, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко, А.Й. Капської, І.М. Трубавіної, Т.В. Семигіної та ін.

Поряд з тим формування ефективної системи підтримки сімей з дітьми потребує теоретичного обґрунтування напрямів та форм соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах, залежно від рівня соціальної "деформації" сімейних стосунків і готовності членів сім'ї до змін особистого життя.

Об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Предмет дослідження завжди вузьчий за об'єкт і міститься в його межах. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Наприклад:

Об'єктом нашого дослідження є сімейне неблагополуччя.

Предметом роботи є особливості соціальної роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Мета дослідження.

Мета формулює загальне спрямування роботи. Не варто формулювати мету іменником “Дослідження...” або “Вивчення...” , тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не саму мету. Краще використати дієслівні конструкції на зразок “Мета передбачає дослідити... (вивчити тощо)”. Мета визначається дуже стисло (буквально в межах одного речення чи абзацу).

Наприклад:

Мета роботи: здійснити аналіз напрямів та форм соціальної роботи з сім'ями залежно від рівня їхньої соціальної адаптованості та готовності членів родини до зміни особистих життєвих обставин.

Після цього вказуються конкретні завдання наукової роботи, котрі впливають з мети (4-6 завдань).

Завдання наукового дослідження є частиною мети, її конкретизацією. Формулювання завдань зазвичай роблять у формі перерахування:

- вивчити ...
- описати ...
- встановити ...
- показати роль ...
- проаналізувати ...
- визначити ...

Наприклад:

1. Проаналізувати літературні джерела щодо теми та питань, які розглядаються в науковій роботі.

2. Встановити та розглянути структуру та етапи процесу надання соціальної допомоги сім'ям в СЖО.

3. Визначити особливості застосування методів та технологій при наданні допомоги сім'ям в СЖО.

4. Надати методичні рекомендації щодо організації надання професійної допомоги сім'ям, які опинилися в складних життєвих обставинах..

Методи дослідження.

Після опису завдань курсової роботи потрібно описати методи, які будуть використані при її виконанні.

Загальні методи пізнання можна поділити на три групи, грані між якими визначені приблизно: методи емпіричного дослідження, методи теоретичного та практичного дослідження (методи спостереження, порівняння, вимірювання, експерименту, моделювання, експертної оцінки та ін.). Перераховувати методи потрібно коротко та змістовно.

Наприклад:

Методи дослідження. *Вирішення завдань здійснювалося за допомогою теоретичного аналізу і узагальнення психологічної літератури, , контент-аналізу, використовувався метод експертної оцінки.*

Наукова новизна одержаних результатів (вказується в тому випадку, якщо такі елементи є в роботі).

Наприклад: дослідження обраної теми є однією із спроб комплексного вивчення надання допомоги сім'ям в СЖО.

Практичне значення одержаних результатів.

У роботі треба подати відомості про можливості наукового використання отриманих результатів під час ваших подальших досліджень, або порекомендувати сферу, де можна застосувати результати роботи (під час розробки спецкурсів чи спецсемінарів, наукових робіт, у подальших наукових дослідженнях). Якщо це можливо!!!!

Наприклад:

Практичне значення одержаних результатів полягає в поглибленому вивченні ефективності методів надання соціальної допомоги сім'ям фахівцями з соціальної роботи, опрацюванні емпіричного матеріалу; теоретичні засади можуть бути використані для підготовки відповідних спецкурсів і спецсемінарів у навчальних закладах. Результати, що отримані у процесі дослідження, можуть знайти прикладне застосування в галузі соціального обслуговування, допоможуть обрати адекватні підходи до надання допомоги сім'ям в СЖО.

Апробація результатів роботи.

Розділ **факультативний (необов'язковий)** і використовується в разі наявності виступів на конференціях, участі в різних конкурсах, наукових семінарах.

Наприклад:

Апробація основних положень і висновків дослідження здійснювалась таким чином: виступ «Особливості професійної соціальної роботи з сім'ями» був здійснений на Міжнародній науково-практичній конференції «Особистість у сучасних суспільних процесах України» Одеський національний університет імені І.І. Мечникова).

Публікації.

Цей пункт передбачається за наявності статей або тез конференцій (форумів, семінарів, симпозіумів тощо) у фахових чи не фахових наукових збірниках.

Отже, композиційно у вступі послідовність викладу матеріалу повинна бути така:

- актуальність теми;
- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- мета дослідження;
- завдання дослідження;
- методи дослідження (методи лише перераховуються);
- наукова новизна роботи (вказується в тому випадку, якщо такі елементи є в роботі);
- практична значущість дослідження (вказується в тому випадку, якщо такі елементи є в роботі);
- апробація результатів дослідження (вказується в тому випадку, якщо такі елементи є в роботі);

Приклад вступу курсової роботи див. у додатку Г.

Рекомендації до написання висновків

Заключні висновки, що вміщуються до 4-6 сторінок, є основним підсумком часткових узагальнень, зроблених у розділах (підрозділах) роботи. Особливо важливо, щоб на ті питання, які були порушені студентом у вступній частині, було дано аргументовані відповіді, і щоб та мета, яку ставив перед собою автор, знайшла свою реалізацію у формі конкретних науково-педагогічних положень та практичних рекомендацій.

Загальні висновки виконують роль закінчення, зумовленого логікою проведення дослідження, у формі синтезу накопиченої інформації. У

висновках викладаються найважливіші наукові та практичні результати, отримані в дослідженні. Це послідовне, логічне викладення отриманих підсумкових результатів та їх співвідношення із загальною метою і конкретними завданнями. Звичайно висновки формулюються у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців.

Потрібно пам'ятати, що курсова робота повинна у призначений час захищатися і захищаються саме висновки роботи! Вони є особистим надбанням автора і його здобутком з наукової теми, яка розглядається.

Правила оформлення списку використаних джерел і літератури, посилань на них

Список використаної літератури.

Завершення написання курсової роботи закінчується складанням списку використаної літератури. Така робота повинна бути виконана з дотриманням певних вимог і правил (Див. додаток В). Насамперед, до списку включаються всі документи, література та інтернет - ресурси, які були використані автором у процесі підготовки курсової роботи і на які є посилання в роботі.

Правила цитування та посилання на використані літературні джерела

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого тексту слід наводити цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться у тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинне бути ні надмірним, ні недостатнім, бо і те і інше знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеною матеріалу;

Якщо текст цитується не за першоджерелом, а за іншим виданням чи документом, то посилання треба розпочати словами: «Цит. за:».

Посилання на використані джерела є неодмінною рисою наукових досліджень. Правильно оформлювати посилання студент повинен вміти вже з написання перших контрольних, реферативних робіт, а також курсової роботи.

Посилання слід робити при цитуванні джерела чи думки дослідника, при вказівці на якесь важливе свідчення джерела, при запозиченні положень, використанні фактичного матеріалу, результатів досліджень інших авторів, посилань на досвід.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в науковій роботі.

Посилання в тексті курсової роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1–7]...».

Коли в тексті наукової роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела то номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передавання інформації [6, с. 29]».

Відповідний опис у переліку посилань:

б. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей : Навч. посіб./М.С.Дороніна. – К. : Академія, 2008. – С. 29.

Рекомендується в основному тексті або у заключних абзацах розділів давати посилання на особисті наукові праці студента.

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «рис. 1.2». Посилання на формули наукової роботи вказують порядковим номером у дужках, наприклад, «... у формулі (2.1)».

На всі таблиці наукової роботи повинні бути посилання у тексті, при цьому слово «таблиця» у тексті пишуть скорочено, наприклад: «...в табл. 1.2». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Список використаних джерел оформляється відповідно до Додатку В.

Науково-методичні джерела наводяться в алфавітному порядку за прізвищами авторів.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно подавати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

Правила оформлення додатків

Допоміжні або додаткові матеріали, що переобтяжують текст основної частини курсової роботи, але необхідні для повноти його сприймання, доцільно вносити до додатків.

Додатки оформляють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті.

Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований у горі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. У правому верхньому куті рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «**ДОДАТОК __**» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, **ДОДАТОК А**, **ДОДАТОК Б** і та ін. Один додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатка при потребі може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад: А.2 (другий розділ додатка А).

Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 (другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А.1) (перша формула додатка А).

Вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота – це наукове дослідження у вигляді спеціально підготовленого рукопису, написаного державною мовою.

Наукову роботу виконують на комп'ютері і друкують з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) з використанням шрифтів

текстового редактора Word Time New Roman кегля 14 з міжрядковим інтервалом – 1,5, 28-30 рядків на сторінці (у друкованому рядку до 60 знаків з проміжками між словами включно). Абзацні відступи дорівнюють 12,5 мм. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм.

Обсяг курсової роботи становить 30-40 сторінок друкованого тексту.

Текст роботи потрібно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 30 мм; правий – 15 мм; верхній – 20 мм; нижній – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору, середньої жирності. Щільність тексту курсової роботи повинна бути однаковою.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися у процесі написання наукової роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням виправлень на тому ж місці.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи і підрозділи (пункти та підпункти – за потребою).

Заголовки структурних частин наукової роботи **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«РОЗДІЛ»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»**, **«ДОДАТКИ»** *друкують великими жирними літерами (розмір кегля 14) симетрично до тексту і починають з першої строки нової сторінки.* Кожну структурну частину курсової роботи треба починати з нової сторінки.

Заголовки підрозділів друкують малими жирними літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують малими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. У кінці заголовка крапка не ставиться.

Відстань між заголовком структурної частини та підрозділу становить два інтервали, а між підрозділом та текстом – один інтервал.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака “№”.

Першою сторінкою наукової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок наукової роботи. **На титульному аркуші, змісті наукової роботи номер сторінки не ставлять**, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Отже, першою сторінкою, де буде стояти цифра, буде «**ВСТУП**» і його номер буде 3 (3 сторінка).

Номер розділу ставлять після слова «**РОЗДІЛ**», ставлять крапку, а потім у тому ж рядку друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як і пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, таблиці) необхідно подавати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках наукової роботи включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого більші формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або у додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно у межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в курсовій роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо у науковій роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно у межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку і перелічують їх. Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлятися у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї у тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку наукової роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні

таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою у межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому – боковик.

Якщо текст, який повторюється у графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторі його замінюють словами «Те ж», а далі – лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних символів, які повторюються, не потрібно. Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Рекомендації до захисту курсової роботи

Після написання курсової роботи, її треба ще раз вчитати, звертаючи увагу на стиль викладення інформації, логіку, можливі повтори в тексті та помилки. Особливу увагу треба звернути на перевірку правильності наведених фактів та цифрових даних. Під час підготовки до захисту студент складає тези виступу, які повинні висвітлювати основні пункти роботи:

- ◆ огляд теоретичної частини з характеристикою існуючих підходів та попередніх досліджень в цій галузі;
- ◆ мету та задачі дослідження, його новизну;
- ◆ план дослідження, характеристику вибірки емпіричного дослідження (якщо воно проводилось);
- ◆ методи та методики (відомі методики можна тільки назвати і вказати автора);
- ◆ процедуру оброблення даних;
- ◆ основні результати дослідження;
- ◆ висновки.

Під час підготовки виступу студент повинен ще вдома проговорити його вголос, провести хронометрію, щоб вкластися у відведений час та за необхідності провести корекцію доповіді.

Доповідь студента має починатись із звертання:

«Шановні присутні! Тема моєї курсової роботи ....».

Далі виступаючий за 3-5 хвилин, що відповідає 2-4 сторінкам машинописного тексту, має коротко викласти сутність наукової проблеми, обґрунтувати її актуальність, доповісти об'єкт, предмет, мету роботи, її завдання, розповісти про організацію роботи, методи і методики, які були використані, довести основні результати дослідження, конкретні рекомендації і висновки наукової роботи. Доповідь мусить бути науковою, добре аргументованою за змістом. Бажано використовувати слайди, мультимедійний матеріал в Power Point.

По завершенню доповіді студент дякує за увагу присутніх до його виступу.

Коли студент подякував за увагу – це є сигналом до головуючого захисту курсових робіт про те що доповідь є закінченою (на це спеціально акцентуємо увагу студентів, тому що деякі студенти розпочав доповідь ніяк не можуть її закінчити, тим більше своєчасно).

Існує ряд критеріїв для оцінки курсової роботи. Основними критеріями є: рівень виконання завдань роботи та її рівень оформлення (тобто дотримання вимог Методичних рекомендацій до виконання курсових робіт).

Оцінюючи теоретичну частину роботи необхідно звернути увагу на актуальність та новизну проблеми, правильне описання методологічного апарату дослідження, вміння шукати необхідні джерела інформації, обсяг вивченої літератури, повноту розкриття основних аспектів проблеми, вміння відбирати суттєву інформацію. послідовність та логіку в розкритті теми; здатність до узагальнення та формулювання висновків в огляді літератури.

При оцінюванні емпіричного дослідження заслуговує на увагу формулювання цілей, задач та припущення емпіричного дослідження;

адекватність методів задачам дослідження; обсяг роботи зі збирання емпіричного матеріалу (кількість методик, їх трудомісткість, кількість досліджуваних); повнота опису організації та проведення дослідження, повнота поданих результатів дослідження; подання методів кількісної та якісної обробки даних, використання методів математичної статистики; переконливість аргументації та висновків дослідження.

Курсова робота оцінюється згідно бальних оцінок, які знаходяться у Робочій програмі навчальної дисципліни.

Слід зважити також на вибір одягу, пози під час виступу, а також жестів, міміки, манер, інших зовнішніх форм поведінки. Імпонує елегантність, охайність в одязі (без підкресленої екстравагантності).

Бажаємо Вам успішного написання і захисту курсової роботи!

Список використаної літератури

1. Баранова Л.М. Сімейне право України : підручник/ Л.М. Баранова, В.І.Борисова, І.В. Жилінкова та ін. – К. : Хрінком Інтер, 2009. – 288 с.
2. Бевз Г.М. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід : навч.-метод, посіб. / Г. М. Бевз, Л. С. Волинець, А.Й.Капська та ін. - К. : УІСД, 2000. - 127 с.
3. Бевз Г.М. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу: збірник методичних матеріалів / Г.М. Бевз, А.Й. Капська, Н.М., Комарова та ін. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 188 с.
4. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. Навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.]/ О.В.Безпалько . — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 208 с.
5. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник/М.Т. Білуха. — К.: Вища шк., 1997. — 271 с
6. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ / Л.М.Завацька. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.
7. Зберегти сім'ю, соціальна робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах / [автори-упорядники: Мороз О.М., Постолюк Г.І., Семигіна Т.В., Шепіленко О.С.]. – К.: ЕКМО, 2008. – 160 с.
8. Збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків та молоді: потенціал громади: Метод. матеріали до тренінгу / Авт.-упоряд. Н.В.Зимівець; За заг. ред. Г.М.Лактіонової. - К.: Наук. світ, 2004.
9. Зубкова Т.С. Организация и содержание работы по социальной защите женщин, детей и семьи: Учеб.пособие для студ.сред.проф.учеб.заведений /Т.С.Зубкова, Н.В.Тимошина. – М.: издательский центр «Академия», 2004. – 224 с.

10. Капська А.Й. Соціальна педагогіка. Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А.Й. Капської.– К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
11. Комарова Н.М. Питання формування ефективності родинних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування / Н.М. Комарова, Л.М. Мельничук, І.В. Пеша та ін. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – Кн. 2. – 128 с.
12. Олиференко Л.Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб.пособие для студ.высш.пед.учеб. заведений /Л.Я.Олиференко, Т.И.Шульга, И.Ф.Дементьева. – М.: издательский центр «Академия», 2002. – 256 с
13. Основы социальной работы: Учебнике /Отв.ред П.Д.Павленок. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 560 с. – С.487-542
14. Парфанович І.І. Соціальна діагностика : Курс лекцій / І.І.Парфанович. - Тернопіль, ТДПУ, 2009.- 182 с.
15. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник/В.І. Романчиков. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 254 с.
16. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник /За ред. проф.А.Й.Капської. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
17. Соціально – психологічна підтримка ВІЛ-інфікованих дітей та їх сімей у громаді: Методичні матеріали до семінару / Упоряд.: Т. Авельцева та ін.; За заг. ред. І. Д. Зверєвої. - К.: Наук. світ, 2004. -89 с.: іл. - (Б-чка соц. працівника/соц. педагога). - (Сер. "Благополуччя дітей та молоді: можливості соц. роботи в громаді").
18. Тетерский С.В. Введение в социальную работу: Учебное пособие. – 4-е изд. / С.В. Тетерский– М.: Академический Проект, 2004. – 496 с. – С.302-306
19. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч. посіб. / І. М. Трубавіна – К. : ДЦССМ, 2003. – 132 с.
20. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини та підвищення виховного потенціалу громади: Методичні матеріали до

- тренінгу / Упоряд.: І. В. Братусь та ін.; За заг. ред. Г. М. Лактіонової. - К.:
Наук. світ, 2004. - 86с
- 21.Форми організації дозвілля дітей та молоді: метод, матеріали до тренінгу
/ Упоряд.: В. В. Молочний, С. О. Моньков, О. В. Безпалько; За заг. ред. І.
Д. Зверєвої. - К.: Наук, світ, 2004. - 58 с.: іл. -Бібліогр.: с. 58.
- 22.Холостова Е.И. Социальная работа с дезадаптированными детьми:
Учебное пособие/ Е.И.Холостова. – М.: Издательско-торговая корпорация
«Дашков и К», 2007. – 280 с. – С.158-184
- 23.Цехмістрова Г.С. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та психології Київського Університету туризму, економіки і
права. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник/Г.С.
Цехмістрова. - Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. - 240 с.

ДОДАТОК А

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ ТЕОРІЙ

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Соціальна робота з сім'ями та дітьми»
на тему: « _____ »

Студентки 3 курсу
спеціальності
5.13010101_ «Соціальна робота»

_____
(П.І.Б. студента)
Керівник: _____
(вч.ступінь., вч.звання та П.І.Б. наукового
керівника)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____
(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

м. Одеса - 2014 рік

ДОДАТОК Б**ЗМІСТ**

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. СІМЕЙНЕ НАСИЛЛЯ НАД ДІТЬМИ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА	5
1.1. Види та характерні особливості сімейного насилля в сім'ї над дітьми	5
1.2. Причини жорстокого поведінки з дітьми в сім'ї	10
Висновок до першого розділу.	16
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ СІМЕЙНОГО НАСИЛЛЯ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН ДИТИНИ	17
2.1. Психологічна характеристика дітей, які переживають сімейне насилля	17
2.2. Вплив насилля на психологічний стан дітей в майбутньому	22
Висновок до другого розділу	27
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33
ДОДАТКИ	

ДОДАТОК В

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У
СПИСКУ ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЯКИЙ НАВОДЯТЬ У
КУРСОВІЙ РОБОТІ**

Монографії: один автор)	<p>Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14). — Переклад за вид.: <i>Patrologiae cursus completus. Series Graeca I-CLXI</i> (Paris : J.P.Migne, 1857—66). — Бібліогр. в підрядк. прим.</p> <p>Коренівський, Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. ; НАН України, Ін-т математики. — К. : Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59). — Бібліогр.: с. 97—106 (93 назви) та в підрядк. прим.</p> <p>Матюх, Н. Д. Що дорожче срібла-золота = That is more expensive than silver and gold : [розповідь про 70-річний шлях Київ. ювелір. з-ду] / Наталія Дмитрівна Матюх ; [ред. рада: Цюпко С. В. (голова) та ін.]. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. : іл., портр. — (Ювеліри України ; т. 1).</p> <p>Шкляр, В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. : портр. — (Першотвір = Individual).</p>
Два автори	<p>Матяш, І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. : іл., портр. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1). — Бібліогр. в кінці розд. та в тексті.</p> <p>Ромовська, З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк ; Акад. адвокатури України, Шк. адвокат. підготов. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).</p> <p>Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник ; М-во освіти і науки України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с. : іл., табл., портр. — Бібліогр.: с. 358—362.</p>
Три автори	<p>Акофф, Р. Л. Идеализированное проектирование : как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — XLIII, 265 с. : ил. — Предм. указ.: с. 263—265. — Бібліогр. в кінці розділу.</p>

Чотири автори	<p>Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.] ; Укр. НДІ продуктивності АПК М-ва аграр. політики України. — К. : НДІ "Укragenпромпродуктивність", 2006. — 106 с. : табл. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи). — Бібліогр.: с. 106.</p> <p>Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. : іл., табл. — (ПТО: Професійно-технічна освіта). — Бібліогр.: с. 472—473.</p>
П'ять та більше авторів	<p>Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина І. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с. : ил., табл. — Авт. зазначено на звороті тит. арк. — Бібліогр.: с. 504—510.</p> <p>Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]; Укр. ін-т соц. дослідж. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. : іл., табл. — (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн. ; кн. 13). — Авт. зазначено на звороті тит. арк. — Бібліогр.: с. 84—85 та в підрядк. прим.</p>
Без автора	<p>Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. — К. : Грані-Т, 2007. — 119 с. : іл., табл., портр. — (Грані світу).</p> <p>Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с. — Бібліогр. в прим. в кінці розд.</p> <p>Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ — початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К. : Грані-Т, 2007. — 190, [1] с. : іл. — Бібліогр.: с. 190.</p> <p>Проблеми типологічної та квантитативної лексикології = Problems of Typological and Quantitative Lexicology : [зб. наук. пр. / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці : Рута, 2007. — 310 с. : іл., табл. — Текст: укр., рос., англ. — Бібліогр. в кінці ст.</p>
Багатотомні видання	<p>Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л.М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. — (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки. — 2007. — 573, [1] с.</p> <p>Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни...: (Дочь врага народа) : трилогія / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006. — (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4).</p> <p>Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир : Полісся, 2006. — (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» : у 27 т. / голов. редкол. : Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн.1 / [обл. редкол. : Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с.</p> <p>Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч. 1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ «КПІ», 2006. — 125 с.</p>
Стандарти	<p>Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України України, 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).</p> <p>Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107 - 1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт</p>

	України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).
Матеріали конференцій, з'їздів	Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харків. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва ; редкол.: В. М. Нагаєв [та ін.]. — Х. : Харків. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с. : іл., табл. — Бібліогр. в кінці доп. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с. : іл., табл. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. ред. В. Т. Троценко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, XIII, [2] с. — (Ресурс 2000). — Текст парал.: укр., рос., англ. — Бібліогр. в кінці доп.
Словники	Тимошенко, З. І. Болонський процес в дії : слов.-довід. основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко ; Європ. ун-т. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с. : табл. Українсько-німецький тематичний словник = Ukrainisch-deutsches thematisches Wörterbuch : [близько 15 000 термінів / уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с.
Складові частини книги	Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр. письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291.
Публікації у журналах, вісниках, газетах	Науменкова С. Ринок фінансових послуг: основні тенденції розвитку / С. Науменкова // Вісник НБУ. — 2000. — №1. — С. 36—43. Олейник А. Домашние хозяйства в переходной экономике: типы и особенности поведения на рынке / А. Олейник // Вопросы экономики. — 1998. — №12. — С. 56—67. Безкоровайний В. Г. Ядерны загрози для без'ядерної України / Володимир Герасимович Безкоровайний // Наукові записки Київської школи сценування : Всеукр. наук. журн. — 2008. — №1(4). — С. 18—28. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр. письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова; пер. з англ. Н.М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т.2, №2. — С. 13—20.
Енциклопедії	Прохоров А. М. Финансы // Советский энциклопедический словарь. — 3-е изд. — М. : Советская энциклопедия, 1988. — С. 72.
Дисертації	Жерноклеєв О. С. Національні секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890—1918 рр.) : дис. ... доктора іст. наук : 07.00.02 / Жерноклеєв Олег Станіславович. — Чернівці, 2007. — 476 с.

Автореферати дисертацій	<p>Новосад, І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 "Технологія машинобудування" / І. Я. Новосад ; Тернопіл. держ. техн. ун-т ім. Івана Пулюя. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с., включ. обкл. : іл. — Бібліогр.: с. 17—18.</p> <p>Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 "Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології" / Нгуен Ші Данг ; Нац. техн. ун-т України "Харків. політехн. ін-т". — К., 2007. — 20 с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 17—18.</p>
Препринти	<p>Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А. , Воеводин В. Н. – Х. ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ 2006-4).</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Веоховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. Вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).</p> <p>Медицина статистика: зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ мед статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).</p>
Електронні ресурси	<p>Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. Посіб.для студ.мед. вузів III–IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса : Одес.мед.ун-т, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. Диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера..</p> <p>Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр.перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP/. – Назва з титул. екрану.</p> <p>Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm.</p>

ДОДАТОК Г

ВСТУП

Актуальність дослідження Завжди вважалося, що найбезпечніше місце для дітей - це їх дім і сім'я. Однак факти ставлять це твердження під сумніви. Ідеал сімейного життя - це любов, теплота відносин і взаємна повага. Роль сім'ї у життєдіяльності суспільства визначається тим, що їй притаманні, з одного боку, риси соціального інституту, а з іншого - малої соціальної групи. Як соціальний інститут сім'я характеризується сукупністю соціальних норм, санкцій та зразків поведінки, що регламентують взаємини між подружжям, батьками, дітьми, іншими родичами. Як первинна мала група вона заснована на шлюбі або кровній спорідненості, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю та взаємодопомогою.

Сім'я є основою держави, тому безпека сім'ї - державна проблема в багатьох країнах. Зараз, коли в незалежній демократичній Україні відбувається розуміння громадськістю важливості дотримання прав людини і свобод, насильство в сім'ї стає соціально усвідомленою проблемою. Тому що це не особиста справа кривдника, а проблема, що вимагає загальної уваги і конкретної державної політики для її зменшення. Насильство в сім'ї є серйозним порушенням прав людини, які держава має відстоювати і захищати. Серед них - право на життя і фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого поводження, право на свободу від дискримінації за ознакою статі, право на здорове і безпечне розвиток та інше.

Насильство є антитезою демократії - культури чуйності. На жаль, для багатьох наших співвітчизників близькі люди стають джерелом небезпеки. Для того щоб стало можливим вплинути на цей процес, треба зрозуміти, як і чому відбувається насильство в сім'ї, як воно впливає на ставлення до нього людей і як можна опанувати корекційними методиками впливу на агресивну поведінку людей.

Актуальність дослідження проблеми жорстокого поводження з дітьми полягає в тому, що різні види насильства над дітьми, ігнорування їх основних потреб та т.д. негативно впливають на розвиток, здоров'я і життя дитини, порушують його соціалізацію, породжують бездоглядність та злочинність серед дітей.

Об'єктом нашого дослідження є сімейне насилля.

Предметом роботи є вплив насильства на формування особистості дитини.

Мета роботи є аналіз причин, що призводять до насильства в сім'ї над дітьми та визначення його впливу на формування особистості дитини.

Завдання наукового дослідження.

1. Проаналізувати літературні джерела щодо теми та питань, які розглядаються в науковій роботі.
2. Встановити та розглянути причини жорстокого поводження в сім'ї.
3. Вивчити соціально-психологічну характеристику дітей переживають сімейне насильство.
4. Визначити наслідки жорстокого поводження в сім'ї.
5. Проаналізувати вплив насильства на психологічний стан дітей у майбутньому.

Методи дослідження. Вирішення завдань здійснювалося за допомогою теоретичного аналізу і узагальнення соціально - психологічної літератури, контент-аналізу, використовувався метод експертної оцінки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання отриманих результатів у роботі з дітьми, які постраждали внаслідок сімейного насилля.